

Exekuce v právu mezinárodním.

Dr. Jiří Kojecký (Brno).

(Dokončení.)

5. Nedůvěřuje-li oprávněná strana svépomoci, může si zajistiti exekuci splnění některé povinnosti prostředky na vlastních silách více méně nezávislými tím, že si závčas opatří postačující záruky splnění. Vývoj takových záruk je v mezinárodním právu úzce spojen s vývojem exekučních prostředků.

Dříve obvyklé záruky jako přísaha a rukojemství se staly v novější době nepraktickými stejně jako zástavy v pravém slova smyslu. V minulosti jsou totiž známy případy zastavení movitostí i nemovitostí, t. j. území, kdy v případě prodlení měl se věřitel hojiti na movitostech podle obdoby práva občanského, na nemovitostech pak případně inkorporací území v zástavu daného. U »zastavení«
území odpovídal takový postup době, v níž stát, obyčejně však panovník, se považoval za kvasivlastníka státního území. Avšak i v novější době mluví některé smlouvy o dání státního území v zástavu. Je tomu rozuměti tak, že je v takovém případě smluven jako záruka určitý právní stav, jenž svým trváním má donucovati druhou smluvní stranu ke splnění smluvených povinností. Takovou zárukou na př. bylo obsazení německého území na západ od Rýna podle čl. 428. mírové smlouvy versailleské. Tato záruka není exekučním prostředkem v pravém slova smyslu, protože její uplatnění nastupuje teprve tehdy, když je zřejmo a zjištěno, že povinná strana je v prodlení, nýbrž účinkuje ihned, jakmile smlouva, kterou je smluvena, dosáhne právní moci. Ač v takovém případě mírová smlouva francouzsko-německá z roku 1871 mluví doslovně o tom, že obsazené francouzské území má býti *zástavou* (gage), nejde tu o obdobu práva občanského, nýbrž o opatření donucovacího prostředku. Takto opatřeného donucovacího prostředku se ve všech podobných případech používá pouze prováděním okupace. Možnost »zpeněžití«
území »zástavou dané«
v případě nesplnění zaručeného závazku musela by býti zvláště smluvena. V takovém případě by pak bylo mluvití o podmíněném odstupu území, nastalém po uskutečnění resolutivní výminky a nikoli o realizaci zástavy. Pojem zástavy je právu mezinárodnímu cizí¹⁵⁾ a zvláště o zástavě státního území nelze mluvit. Toto nelze právnícky považovati za věc obdobnou stejnojmennému pojmu práva občanského, nýbrž za prostor, na který je omezena platnost vnitrostátního právního řádu. Okupací části území »v zástavu dané«
omezuje se stát zástavu poskytující tím, že se omezuje působnost jeho právního

¹⁵⁾ Stejně Dr. K. Heyland »Die Rechtsstellung der besetzten Rheinlande« 1923, str. 53, 63.

řádu. Toto omezení spolu s prestižní újmou má působiti jako donucovací prostředek ke splnění zaručeného závazku; jest exekucním prostředkem, avšak jde tu o exekuci sui generis, o exekuci předem nastrojenou. Nejde tu tedy o exekuci v právním slova smyslu, jak shora definována, nýbrž o jakousi moderní obdobu rukojemství.

Jiného druhu je záruka, jakou stanoví na př. čl. 430 mírové smlouvy versailleské. Tvoří ji opět vojenská okupace německého území, avšak k její realizaci se má přikročiti teprve tehdy, bude-li předepsaným způsobem zjištěno, že Německo odpírá dostáti svým závazkům pokud jde o náhradu škod. To pak, co činí tuto záruku skutečným exekucním prostředkem, jest skutečnost, že výkon donucení, možnost exekucní řízení provést, jest v rukou oprávněných stran bez ohledu na souhlas strany povinné (Německa). Tyto musí postupovati předepsaným způsobem: nedostatek plnění dáti zjistiťi reparační komisi a obsazení omeziti na území stanovené v čl. 429. Nelze ovšem přehlédnouti, že oprávněné strany tímto exekucním prostředkem nejen vládnu, nýbrž donucení též vlastními silami provádějí. Ježto však provádějíce donucení konkretisují normu ukládající Německu povinnost strpěti za jistých okolností okupaci, nejde tu o čirou svépomoc, nýbrž o exekuci v širším slova smyslu.¹⁶⁾

6. Avšak při vícestranných smlouvách jest též možné a obvyklé, že některé smluvní strany jiným nebo jedné ze stran zaručují splnění určitých povinností a to po případě povinností, jež nemají býti plněny žádnou ze smluvních stran, nýbrž stranami mimo smlouvu stojícími. Takovýmto způsobem lze zaručiti každý právní stav, pokud právu mezinárodnímu neodporuje a může se to státi v nejrůznější formě.

Ručitel může zaručiti výkon jediného závazku, anebo celé řady závazků z nejrůznějších smluv (tak např. Francie se zaručila bodem 4. čl. I. smlouvy v Kasr-Saidu roku 1881 za provedení všech smluv do té doby uzavřených vládou tuniskou s evropskými mocnostmi). Ručitelů může býti více a to buď v různých smlouvách, anebo jak je obvyklým v jedné smlouvě. Záruční smlouvy mají ve všech těchto případech za předmět ručení výkon určitého závazku. Není-li závazek splněn, nastupuje povinnost garantova vynutiti jeho splnění, t. j. provést exekuci. Tato exekuce se provádí na podkladě mezinárodně právního smluvního předpisu (garanční smlouvy), avšak bližší průběh exekuce, exekucní prostředky a pod. nebývají stanoveny. Znamenají-li tedy garanční smlouvy hodně pro právní bezpečnost slabších smluvních stran, znamenají velmi málo pro

¹⁶⁾ Weyr v citované studii pokládá za exekuci v užším slova smyslu pouze takový akt svépomoci, k němuž je vymáhající věřitel povinen (nikoli pouze oprávněn). o. c., str. 22.

obohaceni mezinárodně právních předpisů exekučních. Jak bylo již řečeno, provádí garant exekuci na podkladě smluvního předpisu, avšak nikoli jako exekuční orgán právním řádem exekucí pověřený, nýbrž spíše jako smluvní pomocník při svépomoci strany garancii přijímající. Provedení exekuce neleží pouze v jeho rukách, strana garancii přijímající sama vlastními silami obvykle bude též vymáhati výkon závazku a to stejnými prostředky jako pomáhající jí garant.

Ježto však takovým způsobem se vymáhaly závazky hlavně v době, kdy právní řád mezinárodní neznal sebe menších opatření exekučních, možno považovati garanční smlouvy přece za počátky právních předpisů exekučních v mezinárodním právu. Předpisy ty jsou smluvního rázu, týkají se vždy vynucení závazku určitého druhu; exekuční prostředky se nestanoví a rozumí se jimi všemožné zákroky válku v to počítajíc. Kdežto tedy použití exekučních prostředků nebývalo blíže určeno, vidíme tu aspoň bližší právní předpisy o *zahájení exekuce*. Ježto jde o exekuční předpisy *smluvní*, týkající se vždy *určitých* závazků, jež mají býti takto vynuceny, jest výklad těchto exekučních předpisů výkladem garančních smluv, jež mohou míti nejrozmanitější znění. Protože však toto téměř vždy je nanejvýš stručné omezujíc se obvykle na konstatování, že ten a ten článek je pod garancii signatárních mocností (tak byla zaručena belgická neutralita), jest třeba zmíniti se o zásadách, jichž bylo dosud při výkladu používáno.

V literatuře se ponejvíce hlásá, že stát, jemuž se garancie poskytuje, musí ručitele o poskytnutí pomoci požádati. Nelze však tvrditi, že by garant bez tohoto požádání zakročiti nesměl — leda že by záruční smlouva výslovně tak ustanovila.

Vážený spor se víže k výkladu o uplatnění garancie, byla-li tato smluvna jako kolektivní. Takovým způsobem zaručily Francie, Rakousko, Velká Britanie, Itálie, Holandsko, Rusko a Prusko londýnskou smlouvou v roce 1867 neutralitu lucemburskou. Smlouvě se dostalo famósního výkladu s britské strany tvrzením, že jenom tehdy je povinností každého z ručitelů zakročiti podle smlouvy, jestliže jsou i ostatní ručitelé ochotni jednati podobně a porušil-li by který z ručitelů sám lucemburskou neutralitu, nevznikla by pro ostatní ručitele záruční povinnost. Oppenheim praví, že nezná publicisty, jenž by mohl s tímto názorem souhlasiti. Avšak s ohledem na britskou zahraniční politiku, zmíněné stanovisko tradičně zastávající, užívá se nyní pojmu »kolektivní garancie« opatrněji; tak na př. v rýnském paktu, uzavřeném r. 1925 v Locarnu, zaručují z toho důvodu smluvní strany v čl. 1. status quo »individuálně i kolektivně«. Je zastávati stanovisko, že výklad pojmu »kolektivní garancie«, je pouze součástí výkladu smlouvy garanční; těžko však lze si představit, že smluvený závazek více kontra-

hentů může pozbyti platnosti tím, že jedna ze stran jedná proti němu.

7. O řádné organizaci mezinárodního donucení s hlediska právního začalo se jednati teprve po světové válce¹⁷⁾. Výsledkem jsou příslušná ustanovení Úmluvy o Společnosti národů. Čl. 8. konstatuje, že účelem státního zbrojení je zajistiti bezpečnost státní a možnost vynutiti mezinárodní závazky *společným postupem*. Zde bylo poprvé stanoveno procesní pravidlo, že exekuci sluší v mezinárodním právu prováděti kolektiv. (Kolektivní postup při donucování nebyl do té doby neznámý — viz na př. zákroky velmocí v Číně r. 1900, nebo společnou námořní demonstraci proti Černé Hoře r. 1914 — avšak neděl se na podkladě právního předpisu.) K doplnění procesních předpisů stanovením forem, jakými se v každém případě musí exekuce provést, se Úmluva nedostala. Téměř zcela upustila od organizování exekuce rozsudků rozhodčích soudů; stejně jako II. haagská úmluva o pokojném vyřizování mezinárodních sporů spokojuje se Úmluva v čl. 13 prostým závazkem členů Společnosti, »že dostojí poctivě vyneseným rozhodnutím«. ¹⁸⁾ Pokusila se však dáti přesnější formu exekuci v případě, že člen Společnosti sáhne k válce nedbaje závazků plynoucích z čl. 12, 13 a 15, podle nichž má býti každý spor předložen řízení soudnímu nebo rozhodčímu či Radě k posouzení. Tu je stanoven článkem 16. dvojí způsob exekuce porušených závazků:

1. exekuce válečnými prostředky, která není úmluvou nijak přesně organisována a zakládá se na doporučení Rady, která má za povinnost (čl. 16, odst. II.) *doporučiti* vládám stav vojenských sil, jimiž členské státy přispějí, aby se zjednala platnost závazkům;

2. exekuce obchodním i finančním bojkotem, jakož i přerušením diplomatických styků, protože v takových případech se má za to ipso facto, jakoby se provinilý dopustil válečného činu proti všem členům Společnosti.

Exekuce má podle citovaného článku nastoupiti ihned. Stanoveny jsou aspoň zhruba exekuční prostředky, avšak toto ustanovení samo nestačí, aby uvedlo exekuci do pohybu. I v tomto případě je na Radě, případně i na Shromáždění, aby se usnesly na zahájení exekučního řízení. Forma, již se to má státi, je stanovena tak stručně, že se to všeobecně pocifuje jako nedostatek, jenž provedení exekuce téměř znemožňuje.

Částečně rozvedl a blíže určil exekuční opatření Ženevský protokol ze dne 2. října 1924, jenž však nevstoupil v účinnost. Jeho článek 11. vykládal článek 16. Úmluvy tak, že každý člen je povinen postavit se proti každému útočnému činu takovou

¹⁷⁾ M. A. Zimmermann »Společnost národů«, str. 280.

¹⁸⁾ Není-li rozhodčí výrok vykonán, »navrhne Rada opatření, která by mu dodala účinnosti« (čl. 13).

měrou, jak mu to povoluje jeho zeměpisná poloha a zvláštní podmínky jeho ozbrojení.¹⁹⁾ Aby pak byly exekuční prostředky vojenského rázu umožněny, měla být Rada společnosti národů podle čl. 13. oprávněna přijímat závazky států, jimiž by byly přesně stanoveny vojenské síly, jimiž by tyto státy mohly bezodkladně zakročit exekučně.

Aby bylo panujícímu nedostatku odpomoženo, má Společnost národů připraveny návrhy dvou smluv: Všeobecnou úmluvu o rozvíjení prostředků proti válce a Úmluvu o provádění hospodářských a finančních sankcí.²⁰⁾ Úmluvy mají platit pouze vůči těm, kdož je ratifikují (čl. 8). Prvá určuje blíže »útok, hrozbu nebo nebezpečí útoku«, jak o nich mluví čl. 10. Úmluvy a stanoví, že i v případě, kdy tím podle názoru Rady nenastává válečný stav, může Rada zaříditi exekuční řízení. Při tom může jmenovati komisaře, kteří by na místě samém zjišťovali provedení vojenských exekučních opatření. Nebudou-li Radou předepsaná opatření za účelem odchodu útočnickova vojska dodržena, nastupují exekuční prostředky čl. 16. Úmluvy, t. j. kromě hospodářského a finančního bojkotu kolektivní exekuční nátlak brannou mocí.

Veškerá exekuční působnost Úmluvy je tedy vlastně vyjádřena ve zmíněné již první větě čl. 8., podle níž je připuštěno »vynucení mezinárodních závazků společným postupem«. Zahájení i zastavení takového postupu je věcí celé společnosti a rozhoduje se o něm stejnou formou jako o jiných záležitostech, spadajících do působnosti Společnosti. Exekuční prostředky jsou jen zhruba naznačeny, takže pro rychlé a zdárné provedení exekuce je zapotřebí blíže je určit.

Nejpůsobivějším a primárním²¹⁾ exekučním prostředkem je tu míněna branná moc. Nesmírně choulostivou otázkou však zůstává, zdali exekuční zákrok brannou mocí ve formě, používané obyvykle ve válce, jest *válkou*, či právě výkonem *exekuce* podle platných předpisů. Strupp²²⁾ je toho názoru, že opatření podle čl. 16. Úmluvy jsou exekucí potud, pokud nejsou míněna Společností *nebo* protivníkem jako válka a výslovně uvádí, že takové exekuční řízení se stává válkou, jakmile je exekut za válku považuje. Na tomto místě nelze se pouštět do rozboru tohoto problému, jenž musí býti přezkoušen s ohledem na všeka ustanovení válečného práva. Pro přehled mezinárodních exekučních prostředků stačí zjištění, že se v tomto případě exe-

¹⁹⁾ Stejný výklad tohoto článku byl adresován při podpisu locarnských smluv Německu dopisem Belgie, Francie, Velké Británie a Itálie. Tento výklad zavazuje imenované mocnosti a znamená tedy zaručeny ve svůj prospěch pouze 4 hlasy v Radě.

²⁰⁾ K této dal první popud čl. 12. ženevského protokolu, k oné Německo v roce 1928 v arbitrážním a bezpečnostním výboru Společnosti národů.

²¹⁾ Stejně D. Mitrany, »The problem of international sanctions« 1925.

²²⁾ Theorie und Praxis des Völkerrechts, str. 132.

kuce provádí brannou mocí, organisovanou po způsobu válečném.

Takovýmto způsobem lze exekvovati zásadně *každý* mezinárodně právní závazek. Protože však o zahájení i skončení řízení, o podrobnostech jeho i průběhu se musí usnésti Rada Společnosti národů, tedy orgán po výtce *politický*, schází tu automaticnost postupu, jakou se vyznačují dokonalé exekuční řády vnitrostátní a k jaké se chtěl přiblížiti Ženevský protokol. Tomuto nedostatku lze ovšem odpomoci jedině tak, že by se stal Stálý mezinárodní soudní dvůr soudem exekuci povolujícím i soudem exekučním.

Mírová smlouva versailleská určuje sice také exekuční funkci Stálého mezinárodn. soudního dvoru, avšak jen pokud se týče »Organisace práce«. Každý člen této organisace má právo podati u Mezinárodního úřadu práce stížnost proti jinému členu, který podle jeho mínění nezabepečuje provedení kterékoli úmluvy organisace práce se týkající a tímto státem ratifikované. Stížnost projedná zvláštní vyšetřující komise a podle čl. 418. její usnesení nebo doporučení mohou býti potvrzena nebo doplněna stálým mezinárodním soudním dvorem, který může »označiti trestní opatření hospodářského rázu... proti provinivší se vládě«. Tato opatření může provésti proti provinilému každý z ostatních členů organisace. O zastavení těchto opatření může rozhodovati též Stálý mezinárodní soudní dvůr. Jeho funkce není tu nikdy závazná, neboť rozhoduje jen, je-li naň vznesena příslušná žádost. Smlouva mluví o »trestních opatřeních«. Jsou to nesporně exekuční prostředky k vynucení mezinárodních závazků. Bližší určení způsobu v mezích pojmu »trestní opatření hospodářského rázu« náleží dvoru, pokud je pověřen rozhodováním; jinak vyšetřující komisi. Exekuční proces při zahájení exekuce po zjištění platného »exekučního titulu« je tu již po formální stránce hodně přesně stanoven. Nedostatkem zůstává opomenutí popisu exekučních prostředků.

Jedině v tomto případě je tedy větší jasnost v exekučních ustanoveních. Ale nadále přes zásadní pokrok jsou předpisy týkající se všeobecného exekučního práva mezinárodního sporé a nedostatečné. O všeobecnosti se tu mluví ovšem pouze v rámci Společnosti národů. Pro nečlenské státy nejsou exekuční předpisy Úmluvy platným právem. Ale Rada má podle nich jednati i v případě, kdy jeden nebo žádný z proucíh se států nejsou členy Společnosti. Podobné stanovisko zaujímal též Ženevský protokol. Těžkopádnost dnešního exekučního řízení umožňuje exekuci pouze v nejmáznějších případech, t. j. tehdy, kdy nesplněním závazku hrozí vypuknutí válka. Řízení se však neomezuje na pouhé zabránění válce, nýbrž má za účel »vynucení mezinárodních závazků« (čl. 8), »splnění závazků« (čl. 10), »zachování míru mezi národy« (čl. 11), »dodati účinnosti roz-

hodnutí soudnímu« (čl. 13) a podle čl. 16 cílí k tomu, »aby byla zjednána platnost závazkům ze společnosti plynoucím«. Exekucním prostředkem je vždy v podstatě činnost členských států, k níž jsou tyto zavázány vzpomenutými předpisy.

Jak již řečeno, neschází mínění, že čl. 3., 10. a 11. Úmluvy zmocňují členy Společnosti národů k dovolené intervenci. Strupp takovou možnost původně připouštěl pouze u čl. 3.,²³⁾ jenž ukládá Shromáždění povinnost »nalézati« o všech otázkách spadajících do oboru Společnosti. Později však připustil,²⁴⁾ že prvá věta čl. 10. dovoluje intervenci každého člena Společnosti při výkonu povinnosti »hájití územní celostvosti a politické nezávislosti všech členů Společnosti proti každému vnějšímu útoku«. Ačkoliv je toto ustanovení zcela jasné, zdá se přece, že v souvislosti s celou skladbou Společnosti a též s ustanovením věty následující není tu míněno oprávnění k samovolné intervenci kteréhokoli člena, nýbrž že je nutno vyčkatí pokynů Rady. Schücking a Wehberg²⁵⁾ vykládají zmíněná ustanovení jako kolektivní garancii, jež musí býti poskytnuta jak kolektivem (Společností), tak každým členem. Při výkonu garancie jde o výkon závazku a toto pojetí předpisu odpovídá více dnešnímu stavu mezinárodního práva, jež nezná »dovolené intervence«. Stejně dlužno vyložití čl. 11., podle něhož v případě války nebo hrozby válkou je povinností Společnosti učiniti náležitá opatření k účinnému zachování míru.

8. Přes to, že v mnohém směru je již cítiti »ducha Společnosti národů«, vyskytla se brzy a trvá obava, zdali členové Společnosti budou vždy opravdově hotovi provésti předepsané a blíže neurčené exekuční úkony. Proto se podporuje v lůně Společnosti vzrůst menších zájmových společností a uzavírání tak zvaných regionálních úmluv. S hlediska zásady jednotnosti a jednoduchosti znamená tento postup (dovolený velmi nepřesně stylisovaným článkem 21. Úmluvy) částečný návrat nazpět k postupu z dob, kdy nebylo všeobecných exekučních předpisů a ke staré, nedostatečné zásadě, že každý stát je exekutorem svých vlastních nároků.

Nejvýznačnější úmluvou toho druhu je první ze smluv Locarnských, t. zv. rýnský pakt ze dne 16. října 1925. Uzavřen byl mezi Německem, Belgií, Francií, Velkou Británií a Itálií s přáním »dátí všem interesovaným mocnostem signatárním dodatečné záruky v rámci Úmluvy o Společnosti národů«, jak se praví v úvodě. Záruky ty se týkají teritoriálního statu quo na německo-belgicko-francouzských hranicích a neporušení demilitarisovaných pásem na německé straně. Exekuční prostředky mají platnost pouze pro smluvní strany a jsou stručně

²³⁾ Strupp, »Das völkerrechtliche Delikt«, str. 122.

²⁴⁾ Strupp, »Theorie und Praxis des Völkerrechts«, § 25.

²⁵⁾ »Die Satzung des Völkerbundes, str. 277.

označeny jako »okamžitá pomoc«. Zavedení exekučního řízení je v rukou Rady společnosti národů, která je musí schváliti též v tom případě, když k němu některá strana samovolně přistoupila z důvodu flagrantního porušení závazku před tím, než mohla býti věc Radě odevzdána.

Příznivý vývoj exekučního práva mezinárodního tedy po stanovení základních norem v Úmluvě o Společnosti národů polevil, ale na podkladě dnešního stavu lze za příznivých podmínek očekávati v budoucnu další rozhojnění všeobecných exekučních prostředků a tím zvýšení právní bezpečnosti mezinárodní.

K právním pramenům babylonsko-assyrským.

Dr. Jos. Klíma.

(Pokračování.)

Jak bylo již uvedeno, nejčelnějším panovníkem této dynastie a vůbec celé Babylonie po všechny časy byl Hammurabi, jenž zlatým písmem vryl své jméno nejen do dějin své říše, ale i do dějin světových a svým zákoníkem, jedinečným to projevem jurisprudence dávného Orientu, dosud nejstarším kodifikačním dílem světovým, o půldruhé tisíciletí starším předchůdcem XII římských tabulek se zapsal nesmazatelně i v právní historii. Jak bylo již poznamenáno,²⁷⁾ účel zákona byl vyjádřen slovy: »Aby neškodil silný slabému« a v závěru »aby nebylo ubližováno vdovám a sirotkům«.

Zákoník byl publikován tak, že byl vyryt na kamenné sloupy, které byly dovezeny přednějším městům babylonským; původní zákoník byl vryt na dioritový, asi 2¼ m vysoký sloup, jenž byl postaven²⁸⁾ v Sipparu, odkud byl kol r. 1156 př. Kr. odvečen elamským králem Šutruk-Nahhunte I. do elamské metropole — Sus, v jejichž zříceninách byl nalezen v zimě 1901/2 de Morganovou výpravou.²⁹⁾ Byl ještě ve stavu téměř neporušeném; toliko spodní část přední stěny byla vyhlazena a tím asi 1/6 celého zákoníku zničena.³⁰⁾ Jinak celý text zákoní-

²⁷⁾ Srv. pozn. 9 t. čl.

²⁸⁾ San Nicoló v Beitráge, str. 69, jako datum vzniku Hammurabiho zákoníku uvádí r. 1914 př. Kr. (= 34. rok vlády Hammurabiho).

²⁹⁾ Loňského roku bylo v tomto časopise vzpomenu 30. výročí objevu zákoníka Hammurabiho. Srv. Klíma: K třicátému výročí objevu Hammurabiho zákoníka (Všehrd XIII., 1932, 7.).

³⁰⁾ Je velmi pravděpodobné, že Šutruk-Nahhuntu chtěl na vyhlazené místě zvěčniti své jméno, resp. zásluhy, ale k tomu z neznámých důvodů nedošlo.